

การเสริมสร้างพลังอำนาจของภาคประชาสังคม กรณีศึกษาโครงการราษฎรอาสารักษามู้อบ้าน Power Enhancement of Social People Section Case Study: the Project of Village Guard Volunteer Citizens

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างพลังอำนาจของภาคประชาสังคม กรณีศึกษา โครงการราษฎรอาสารักษามู้อบ้าน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในอดีตระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธและมุสลิมภายใต้รูนแรงที่เกิดขึ้น 2) เพื่อศึกษาการดำเนินการของโครงการราษฎรอาสารักษามู้อบ้านที่สามารถทำให้เกิดการเสริมสร้างพลังอำนาจของภาคประชาสังคม 3) เพื่อศึกษาผลสำเร็จและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของโครงการราษฎรอาสารักษามู้อบ้าน การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการใช้วิธีการสร้างทฤษฎีฐานราก จากการศึกษาจากเอกสาร โดยทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสนทนาเชิงกลุ่มและการสัมภาษณ์แบบระดับลึก เพื่อให้ได้เรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตความเป็นอยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ภายใต้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น 3 กลุ่ม คือ ระดับผู้นำกลุ่มของโครงการราษฎรอาสารักษามู้อบ้าน ครูผู้ฝึกทั้งนายทหารสัญญาบัตรและทหารประทวน และชาวบ้านซึ่งเป็นสมาชิกของโครงการราษฎรอาสารักษามู้อบ้าน ทั้งนี้การเลือกมู้อบ้านที่ศึกษาตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่โครงการราษฎรอาสารักษามู้อบ้าน ระยะเวลาการวิจัยตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤศจิกายน 2552

ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ในอดีตระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิมตีมาตลอดทั้งที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมแต่ทุก ๆ คนก็ยอมรับได้ ต่อมาความสัมพันธ์ได้เปลี่ยนแปลงไปนับจากเหตุการณ์บุกปล้นเป็นกองพันพัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ อำเภोजะไร้องจังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 เป็นต้นมาจนถึงในปัจจุบัน สถานการณ์ความไม่สงบยังคงไม่คลี่คลายหรือลดน้อยลง จนปลายปี 2547 ได้มีกลุ่มราษฎร ตาบลดันหยงลิมืออำเภอรังงะ จังหวัดนราธิวาส เข้าเผ่าฯ ทูลละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรม-

ราชินีนาถ ณ วัดตันตติการาม กราบบังคับทูลถวายรายงานได้พากันร้องทูลถวายฎีกาขอพระราชทานความช่วยเหลือจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถโครงการราษฎรอาสา รักษาหมู่บ้านจึงเกิดขึ้น เพื่อช่วยเหลือราษฎรในการฝึก การใช้อาวุธ การปฏิบัติงานด้านการข่าว สำหรับการป้องกันภัยหมู่บ้านและป้องกันชีวิตทรัพย์สินของตนเอง เป็นเบื้องต้น การศึกษาครั้งนี้พบว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจของภาคประชาสังคม เกิดจากกระบวนการทุนทางสังคมซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน บนฐานของทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เอื้ออำนวยให้เกิดวิถีการผลิตที่พึ่งตนเอง และบนฐานของชุมชนที่มีประวัติความเป็นมา มีความคิด ความเชื่อ ร่วมกัน บนหลักการของการยอมรับความหลากหลายเชิงวัฒนธรรม และมีภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อประสบปัญหาเศรษฐกิจพร้อมกับปัญหาสังคมที่เป็นผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้และระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ ได้มีทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มกระตุ้นปลุกจิตสำนึก การร่วมมือแก้ไขปัญหา ชุมชนสามารถพลิกฟื้นทุนทางสังคมขึ้นมาใหม่ ทำให้เกิดระบบคิด และแนวทางการปฏิบัติในชุมชนที่เพียงพอ อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความเกื้อกูล ร่วมมือร่วมใจกัน พึ่งพาอาศัยกัน ชุมชนจึงมีความเบิกแผ่น มีพลังในการจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง และเกิดความร่วมมือเป็นเครือข่าย นำไปสู่ความเข้าใจอันดีและพลังการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคม

ทั้งนี้ความสำเร็จในการเสริมสร้างพลังอำนาจของภาคประชาสังคม กรณีศึกษาโครงการราษฎรอาสา รักษาหมู่บ้านใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในการแก้ไขปัญหาชุมชนนอกจากเกิดจากองค์ประกอบภายในชุมชนข้างต้นแล้ว ยังอาศัยการสนับสนุนจากองค์ประกอบภายนอก เจ้าหน้าที่ทหารรวมถึง เจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของรัฐ ทั้งในรูปการเสาะสละมุงมั่นในการทำงานตามหน้าที่ ให้ความรู้ และการสนับสนุนงบประมาณ ได้ถูกแปลงเป็นทุนทางสังคมอันเป็นพลังที่สำคัญ ให้เกิดระบบคิดให้สมาชิกในชุมชน มีความเอื้ออาทรต่อกัน เห็นอกเห็นใจกัน ไม่เอาวัดเอาเปรียบกัน เป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่มีความร่วมมือร่วมใจ ปฏิบัติและเคารพปฏิบัติตามบรรทัดฐานของชุมชน ส่งผลกระทบในการลดเงื่อนไขในการเกิดองค์ประกอบของความไม่สงบ สันติสุขเกิดขึ้นได้ในหมู่บ้านและชุมชนของตนเอง แต่สำหรับเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นจากการเดินทางระหว่างหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านยังคงไม่สามารถป้องกันได้ สำหรับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของโครงการราษฎรอาสา รักษาหมู่บ้าน คือ ความยุติธรรมและความรู้สึกไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทในการสร้างสันติภาพ บนฐานการสร้างควมไว้วางใจ การฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธ - มุสลิมให้เกิดขึ้น ภายใต้การจัดการให้เกิดความยุติธรรมทั้งทางกฎหมายและความยุติธรรมทางสังคม

คำสำคัญ: การเสริมสร้างพลังอำนาจ, ประชาสังคม, ราษฎรอาสา รักษาหมู่บ้าน

Abstract

The research titled "Power Enhancement of Social People Section - Case study: The Project of Village Guard Volunteer Citizens" aims to study (1) the past relation between Buddhist Thai and Muslim Thai and the relation between Buddhist Thai and Muslim Thai under violence. (2) the operation of the project of village guard volunteer citizens so that it will enhance the power of social people section. (3) the achievement and factor which obstruct the project. This study is qualitative by using "Grounded theory" and from documents by studying concept, theory and related research and study fielded data from the main data gives by group conversation and in-depth interview to get life experience account and living conditions in 3 southern border provinces under the happening conflict by dividing main information gives into 3 groups: group leader of the village guard volunteer citizens project, trainers both commissioned officers and warrant officers and villagers who and members of village guard volunteer citizens project. That is, the villages were suggested by the project officers. The duration of the research is from February to November 2009.

The study indicates that the past relation between Buddhist Thai and Muslim Thai was good. Even though there was cultures difference but everyone can accept that. Then, the relation has been changed since there was an incident of gun plunder an Fourth Pattana Battalion, Kromaluang Narathiwat Rachanakarin in District Chaw Ai Rong, the province of Narathiwat on January 4, 2004. From that day to present, the unrest is still unsolved or relieved. At the end of 2004, citizens of sub-district Yong li Mor, district of Ra-nger, Narathiwat province had an audience with Her Majesty the Queen at Tantikaram Temple. They reported, made a complaint, presented the petition to her Majesty the Queen to beg for her Majesty's grant in weapon training, news sector operation to guard villages and protect their assets initially. The study shows that the process of social capital is the relation of members in community which relate each other on the basis of fertile natural resources. This yields self-reliant production line and on the basis of community which has background, ideas, beliefs, acceptance of cultural variety, intelligence in natural resource management. When they face economy problem along with social problem, caused by the unrest in the South and new type of economy, human capital who are group leaders encourage consciousness, cooperate in solving problem, so the community resumes the social capital which causes thinking system and way of operation in sufficient community. They live together on the basis of assistance, working together and cooperation, depend on each other, so the community is stable and strong enough to solve problems by themselves and there is cooperation network leading to better understanding and power to operate the social people section.

The success of power enhancement of social people section- case study - the project of village guard volunteer citizens in 3 southern border provinces can solve community problems, caused by internal component mentioned above, it also depends on the support of external factor: military officers, other government authorities, in the form of sacrifice and determination in work , give knowledge and support budget. This is changed to be social capital. It is an important power, bringing forth thinking system to community members. They sympathies each other, they don't take advantaged of each other. It is the way of life which has cooperation, behave and respect according to the community standard which effects in reducing conditions in causing unrest component in villages and their owns community. However, violence incident en routes in villages is the factor which obstructs this project; injustice and inequality. This project should give a chance to social people section to have a role in building peace on the basis of trust. The restoration of relation between Buddhist Thai and Thai Muslim will revive the management of legal and social justice.

Key words: Power Enhancement, Social People Section, Village Guard Volunteer Citizens

1. ความสำคัญและความเป็นมาของการวิจัย

ดินแดน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะทางสังคมที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นของประเทศไทย พลเมืองส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 79.3 นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาในชีวิตประจำวัน โดยมีประชาชนชาวไทยพุทธอยู่เพียงร้อยละ 20.1 กระจายอยู่ทั่วไปทั้งในเขตเมืองและชนบท ประชาชนส่วนใหญ่มีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากความเป็นไทยที่มีประวัติศาสตร์และความภูมิใจในมาตุภูมิของตนเองมายาวนาน ความแตกต่างผนวกกับการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐในบางยุคสมัย ก่อให้เกิดกระแสความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนหรืออาจกล่าวได้ว่าความรุนแรงในพื้นที่ดำรงอยู่มาโดยตลอด อย่างไรก็ตามความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้กลับมาเป็นที่สนใจของประชาชนอีกครั้ง นับจากเหตุการณ์บุกปล้นปืนกองพันพัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 ซึ่งในปัจจุบันสถานการณ์ความไม่สงบยังคงไม่คลี่คลายหรือลดน้อยลง ความสูญเสียทั้งเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ ครู และประชาชน ผู้บริสุทธิ์ ยังคงมีเพิ่มมากขึ้น จากความไม่สงบที่เพิ่มมากขึ้นแล้ว ส่งผลให้ประชาชนทั่วไปมีชีวิตอยู่ภายใต้ความหวาดกลัวและความไม่ปลอดภัย

และด้วยเหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้นนี้ วันที่ 10 กันยายน 2547 ได้มีกลุ่มราษฎรชาวไทยพุทธ ตำบลตันหยงลิมอ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส เข้าเฝ้าฯ ทูลละอองธุลีพระบาท สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ณ วัดตันติศาราม กราบบังคับทูลถวายรายงาน ถึงการประสบภัยเดือดร้อนจากการก่อความไม่สงบ โดยมีผู้ก่อการร้าย

ทำการประทุษร้ายต่อชีวิต ทำลายชีวิตทรัพย์สินของราษฎร ในพื้นที่ตำบลตันหยงลิมอ อำเภอระแงะ และตำบลโต๊ะเต็ง อำเภอสุโหงปาดี จังหวัดนราธิวาส มีการลอบสังหารชีวิตเป็นรายวัน ทำลายสวนผลไม้ เช่น สวนเงาะ สวนลองกอง และสวนยาง นอกจากนี้ยังใช้อาวุธมีคม เช่น ขวานฟันคอปะ และใช้มีดเขียดคอปะกิกษุและสามเถรในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส ยะลา และปัตตานี นับเป็นภัยคุกคามที่ทวีความรุนแรงมาก ๆ ขึ้นเรื่อย ๆ จนราษฎรไม่สามารถจะอดทนอีกต่อไป จึงได้พากันร้องทุกข์ถวายฎีกาขอพระราชทานความช่วยเหลือจากสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โดยราษฎรอาสาจะรวมพลังกันจับอาวุธขึ้นต่อสู้เพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง โดยขอให้ทางราชการช่วยดำเนินการฝึกให้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมราชองครักษ์ อำนวยการประสานงานกับกองทัพภาคที่ 4 และกรมทหารราบที่ 3 กองพลนาวิกโยธิน จัดทำโครงการราษฎรอาสารักษามุขบ้านขึ้น เพื่อช่วยเหลือราษฎรในการฝึก การใช้อาวุธ การปฏิบัติงานด้านการข่าว สำหรับการป้องกันภัยหมู่บ้านและป้องกันชีวิตทรัพย์สินของตนเอง ทั้งยังเป็นการรวมพลังกันเป็นหนึ่งเดียวในการต่อสู้กับภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ และเพื่อสนับสนุนกลุ่มราษฎรผู้เสียสละให้มีอาชีพ มีรายได้ ในลักษณะโครงการฟาร์มตัวอย่าง และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยดำเนินการฝึกราษฎรในจังหวัดนราธิวาส ขึ้นต้น จำนวน 100 คนให้มีขีดความสามารถในการใช้อาวุธประจำกาย อาวุธปืนลูกซอง ในการป้องกันตนเอง ป้องกันชีวิตทรัพย์สินและป้องกันภัยประจำหมู่บ้าน ทำการขยายผลการฝึกโดยให้

ราษฎรแต่ละคนไปคัดเลือกเพื่อนที่สนิทที่มีความเชื่อถือ และไว้วางใจในแต่ละหมู่บ้าน อีกคนละ 5 คน รวมเป็น 500 คน เมื่อรวมกับจำนวนที่เริ่มฝึกจะเป็น 600 คน ทำการฝึกอาวุธและจัดหาอาวุธจากทางราชการให้ยืมสำหรับใช้ป้องกันหมู่บ้าน แล้วทำการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา โดยกำหนดเป้าหมายในปี 2547 จังหวัดละ 600 คน ขยายผลในปี 2548 ให้ได้จังหวัดละ 7 กองพัน (2,520 คน) รวม 3 จังหวัด 21 กองพัน (7,560 คน) โดยมีการฝึกจัดตั้งและตรวจสอบในการรักษาความปลอดภัยบุคคลอย่างเข้มงวด มีการจัดสายการบังคับบัญชาโดยมีหน่วยทหารเป็นพี่เลี้ยง ทำการฝึกอบรมงานด้านการข่าว การหาข่าว เพื่อช่วยเหลือทางราชการในการหาแหล่งข่าวที่ซุกซ่อนอาวุธ แหล่งช่องสุ่มกำลัง และหาข่าวเกี่ยวกับบุคคลแปลกหน้าที่แทรกซึมเข้ามาในหมู่บ้านแล้วรายงานให้ทหารที่เป็นพี่เลี้ยงทราบเพื่อดำเนินการตรวจค้น จับกุม และดำเนินการตามกฎหมายต่อไป นอกจากนี้ยังทำการฝึกอบรมด้านการประกอบอาชีพโดยให้ราษฎรเสียสละได้มาทำงานโครงการฟาร์มตัวอย่างได้ค่าจ้างแรงงานเป็นการสนับสนุนการจ้างงานเพื่อนำไปสู่การพัฒนา

ทั้งนี้มีการพระราชกฤษฎีกา กองราชเลขาญการในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นคณะกรรมการอำนวยการและประสานงาน มีแม่ทัพภาคที่ 4 เป็นประธานคณะทำงาน จัดตั้งคณะทำงานระดับภาค สั่งการอำนวยการ กำกับดูแล และประสานงานให้โครงการราษฎรอาสาสมัครหมู่บ้าน ดำเนินการเป็นผลสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์อย่างต่อเนื่องและมีทหารราบที่ 3 กองพลนาวิกโยธิน เป็นหน่วยปฏิบัติการทางยุทธวิธี ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการ

โครงการประจำพื้นที่จังหวัดนราธิวาสดำเนินการฝึกและจัดตั้งกลุ่มราษฎรอาสาสมัครหมู่บ้าน ซึ่งวันที่เริ่มต้นโครงการ คือ วันที่ 11 กันยายน 2547 และวันที่สิ้นโครงการฯ ยังไม่กำหนด ทั้งนี้จนกว่าราษฎรในพื้นที่ 3 จังหวัดมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และบังเกิดความมั่นคงต่อประเทศชาติ จะเห็นได้ว่าหลายปีมานี้ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างให้ความสนใจกับการหาหนทางแก้ไขปัญหารุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งโครงการราษฎรอาสาสมัครหมู่บ้านก็เป็นโครงการหนึ่งที่ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดสันติวิธี ในการที่จะจำกัดอุปสรรคของนโยบายไปปฏิบัติเพื่อความร่วมมือในพื้นที่ สภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่างวัฒนธรรมในพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบจากการนำนโยบายไปปฏิบัติในบริบทความรุนแรงที่กำลังเกิดขึ้น

กล่าวกันว่าความรุนแรงที่ปะทุขึ้นใหม่ตั้งแต่ปี 2547 นั้นนอกจากจะทำให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชนมากมาย ยังมักเชื่อว่าความรุนแรงได้ส่งผลเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในพื้นที่ด้วยตัวเอง คือระหว่างชาวพุทธส่วนน้อย และชาวมุสลิมที่เป็นคนส่วนใหญ่ ความสัมพันธ์ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงจริงหรือไม่ อย่างไร ส่งผลถึงขั้นให้ผู้คนต้องโยกย้ายหนีออกจากพื้นที่เช่นที่เล่าลือกล่าวขานกันหรือไม่ นับเป็นเวลาเกือบ 5 ปีแล้วที่โครงการราษฎรอาสาสมัครหมู่บ้าน ได้เริ่มต้นโครงการขึ้นและวันสิ้นโครงการยังไม่กำหนด การพยายามเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นจากนโยบาย ความรู้และการปฏิบัติงานในพื้นที่ของภาครัฐเพื่อแก้ไขเอาชนะความรุนแรงที่ทำลายพื้นที่ภาคใต้ในปัจจุบันผ่านความรู้ที่ได้มาจากการวิจัยเอกสาร และวิจัยสนามในพื้นที่ และไม่ได้วางอยู่บนความคิดเห็นทั่วไป อาจมีส่วนช่วยให้ภาครัฐปรับทิศทางในการ

แก้ปัญหาความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยการทะลวงข้ามมายาคติที่ครอบงำทั้งสังคมไทยโดยรวมและภาครัฐอยู่ได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในอดีตระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธและมุสลิมภายใต้ความรุนแรงที่เกิดขึ้น

2.2 เพื่อศึกษาโครงการราษฎรอาสารักษามุขบ้านที่สามารถทำให้เกิดการเสริมสร้างพลังอำนาจของภาคประชาสังคม

2.3 เพื่อศึกษาการดำเนินการของโครงการราษฎรอาสารักษามุขบ้าน และผลสำเร็จของโครงการฯ และปัจจัยและอุปสรรคของโครงการฯ

3. แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างพลังอำนาจของภาคประชาสังคม กรณีศึกษาโครงการราษฎรอาสารักษามุขบ้าน” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อการวิเคราะห์ตอบปัญหาการวิจัยอย่างรอบด้านดังต่อไปนี้

3.1 ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดภาคใต้

ปัญหาใน 3 จังหวัดภาคใต้ มีสาเหตุด้วยกันหลายประการ ทั้งจากเรื่องศาสนา ภาษา เชื้อชาติ ความยากจน และการเมืองในพื้นที่ การจะแก้ไขปัญหานั้น รัฐบาลต้องเข้าใจถึงพื้นฐานของปัญหาและยอมรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลรอบด้านและควรยึดถือพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “เข้าใจ เข้าใจ พัฒนา” ด้วย เมื่อได้ศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ความขัดแย้ง

ที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดภาคใต้ พอดีจะสรุปปัญหาความขัดแย้งได้ดังนี้ (นางงค์ คงเศรษฐกุล และพิมลพรรณ อุโฆษกิจ. 2552: 11 - 12)

3.1.1 ปัญหาเรื่องศาสนา ระหว่างศาสนาพุทธกับอิสลาม เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม เป็นผู้เคร่งครัดในศาสนา และมีสังคมอยู่ในขอบเขตจำกัดในหมู่คนที่นับถือศาสนาอิสลามด้วยกัน เป็นวิถีชีวิตในลักษณะที่อาจเรียกได้ว่า “สังคมปิด” ลักษณะสังคมดังกล่าวจึงทำให้ชาวมุสลิมมีความเป็นอยู่ที่ไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิมนัก ทั้งนี้ในฝ่ายมุสลิมเองก็มีทัศนคติเชื่อมั่นว่า การเรียนรู้ศาสนาแต่เพียงอย่างเดียวเป็นสิ่งจำเป็นและเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิต

3.1.2 ปัญหาเรื่องภาษา ที่สื่อสารกันไม่รู้เรื่อง เนื่องจากคนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ใช้ภาษายาวี คือ ภาษามาเลเซียท้องถิ่น

3.1.3 ปัญหาเรื่องชาติพันธุ์ ชาวบ้านท้องถิ่นไม่ยอมรับ “ความเป็นคนไทย” โดยเชื่อว่า พี่น้องใน 3 จังหวัดภาคใต้มีความคิดฝังลึกมาแต่บรรพบุรุษว่าตัวเองมีใจเชื้อชาติไทย แต่มีเชื้อชาติเป็นมลายู คือ คนมาเลเซีย เป็นชาวมลายูปัตตานีที่มีอัตลักษณ์ที่มีองค์ประกอบสำคัญสามอย่าง คือ ศาสนาอิสลาม ภาษามลายู และวัฒนธรรมอิสลามและมลายู และองค์ประกอบนั้นต้องผสมผสานกัน จะขาดส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ และชาวมลายูปัตตานีต้องการให้สังคมส่วนใหญ่ของประเทศไทยยอมรับในการเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม โดยให้การยอมรับว่า สังคมมลายูปัตตานี ซึ่งแตกต่างจากชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยโดยรวม

3.1.4 ปัญหาเรื่องความยากจน มีความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างชาวไทยและพี่น้องชาวมุสลิม อาชีพโดยส่วนใหญ่ คือ การทำนา

ทำสวนผลไม้และสวนยาง แต่ลักษณะการประกอบอาชีพเป็นไปตามรูปแบบเดิม ลักษณะของสังคมและสภาพเศรษฐกิจที่ไม่เปิดโอกาส และการขาดแรงผลักดันให้ชาวมุสลิมกระตือรือร้นในการแสวงหาความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพจึงทำให้มีฐานะที่ยากจน ต่างจากการประกอบอาชีพค้าขายที่สามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นทางออกของชาวมุสลิมจึงหันไปสู่วิทยาศาสตร์ แม้จะมีได้มุ่งไปในการแสวงหาผลตอบแทนในรูปของเงินทองจากการสอนศาสนาก็ตาม แต่ก็ได้รับการยกย่องนับถือ ซึ่งเท่ากับเป็นโอกาสในการสร้างสถานะทางสังคมและฐานะความเป็นอยู่ให้มั่นคงได้อีกด้วย

3.1.5 ปัญหาเรื่องการเมืองในพื้นที่ ทั้งนี้เพราะลักษณะพิเศษทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อในชีวิตประจำวันของประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ลักษณะเช่นนี้มักกล่าวรวมถึงว่า เป็นเรื่องของ “เชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม” อันนำมาซึ่งพื้นฐานทางสังคมและภาวะทางจิตวิทยาที่แตกต่างไปจากพื้นที่อื่นๆ จึงทำให้เกิดปัญหา “ความไม่เข้าใจ ความหวาดระแวง ความรู้สึกต่ออำนาจรัฐในทางลบที่สะสมมานาน” เจ้าหน้าที่รัฐบาลที่ใช้อำนาจรัฐในพื้นที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรักจริงใจกับชาวบ้าน การทำงานของนักการเมืองในท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องช่วยรัฐบาลชี้แจงว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นคือ อะไร และต้องช่วยรัฐบาลแก้ปัญหที่เกิดขึ้น มิใช่ยุยงส่งเสริมชาวบ้านให้กระด้างกระเดื่องกับเจ้าหน้าที่รัฐเสียเอง หรือปฏิบัติต่อประชาชนอย่างไม่เป็นธรรม

3.2 แนวคิดสันติวิธี

ท่ามกลางความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ ที่แพร่กระจายอยู่ในสังคม นอกจากการใช้ความรุนแรงเพื่อเข้าจัดการกับความขัดแย้งแล้ว แนวคิดสันติวิธีได้กลายเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งในการเผชิญกับความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความขัดแย้งที่เป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้ปกครอง ซึ่งถืออำนาจรัฐกับประชาชน

แนวคิดสันติวิธีเป็นวิธีการที่ราษฎรสามารถใช้เป็นศาสตราวุธไร้ความรุนแรงในยุทธศาสตร์ปฏิบัติการเพื่อแก้ไขความขัดแย้งในดินแดนภาคใต้ โดยความหมายของสันติวิธีนั้นมิใช่การยอมจำนนหรืออยู่นิ่งเฉย ปล่อยให้อีกฝ่ายมากระทำโดยไม่ตอบโต้ แต่สันติวิธี คือ การตอบโต้รูปแบบหนึ่งโดยไม่ใช้ความรุนแรง (พระไพศาล วิสาโล, 2549: 132) ด้วยสมมุติฐานของแนวคิดที่ว่า เมื่อเผชิญหน้ากับปฏิบัติการไร้ความรุนแรงแล้ว ฝ่ายตรงกันข้ามจะเลิกใช้ความรุนแรงหรือจำกัดความรุนแรงให้อยู่ในขอบเขตได้ตลอดไป อันเป็นวิธีการปฏิบัติงานอย่างแยบยลเฉพาะส่วนบุคคลตลอดจนอุดมการณ์ ความคิดที่กำกับราษฎรอาสาสมัครหมู่บ้านที่งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการวิเคราะห์และศึกษา

3.3 แนวคิดการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

สังคมก่อนสมัยใหม่ยอมรับและมีปฏิเสธเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ที่สำคัญสังคมเหล่านี้มองความหลากหลายทางวัฒนธรรมว่าเป็นความแตกต่างที่ไม่เท่าเทียมกัน (Hierarchical Diversity) ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ ในสังคม เช่น สังคมศักดินา มีการกำหนดและแบ่ง

สถานะของคนในสังคมไว้อย่างชัดเจนและตายตัว เป็นเจ้า เป็นสามัญชน เป็นไพร่ ในทำนองเดียวกันสังคมระบบวรรณะหรือสังคมภายใต้ระบบอาณานิคม คนในสังคมจะถูกกำหนดสถานะสูงต่ำไว้อย่างชัดเจน และกลุ่มคนแต่ละกลุ่มก็ย่อมมีวัฒนธรรมประจำกลุ่มที่ชัดเจนเช่นกัน นี่ย่อมมิใช่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่พึงปรารถนา เพราะความหลากหลาย กลายเป็นส่วนหนึ่งของกลไกทางอุดมการณ์ที่จะคงอำนาจอันไม่เท่าเทียมกันในสังคมไว้ (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์, 2550: 158 - 159)

มโนทัศน์เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ต่างกับสังคมก่อนสมัยใหม่ กล่าวคือ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น ต้องควบคู่ไปกับความเสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ว่า ก็มีได้มีเพียงหนึ่งเดียวเช่นกัน แต่แปรเปลี่ยนสภาพไปตามเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงของสังคม

3.4 แนวคิดการพัฒนาภาคประชาสังคม

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 มีแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับการตื่นตัวทางการเมืองและการตื่นตัวทางสิ่งแวดล้อมของคนส่วนใหญ่ การกระจายอำนาจสู่ภูมิภาคโดยส่งเสริมให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับต่างๆ กระบวนการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอ จังหวัด มีการดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง และกระบวนการวางแผนระดับจังหวัดก็กำลังได้รับความสนใจ และได้รับการสนับสนุนมากขึ้นเรื่อยๆ แนวโน้มการพัฒนาประชาธิปไตยและการบริหารจัดการระดับท้องถิ่นกำลังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (อมรา พงศาพิชญ์, 2547: 222)

บรรยากาศการเรียกร้องประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ทำให้เกิดการเรียกร้องให้องค์กรประชาสังคมและประชาชนมีส่วนร่วมช่วยร่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ ฉบับต่อๆ มา ได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์การพัฒนาที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน งานขององค์กรประชาสังคมเป็นงานที่สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเรื่องชาติพันธุ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของกลุ่มคนยากจนและด้อยโอกาส ในอนาคตสังคมไทยจะต้องยอมรับ “ความแตกต่าง” ระหว่างกันและกันมากขึ้น เราสามารถอยู่ร่วมกันโดยมีความแตกต่างกันได้ นโยบายของรัฐจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนและใช้นโยบายการบริหารจัดการด้วยแนวคิดประชาสังคมและยอมรับความแตกต่างซึ่งกันและกัน

3.5 แนวคิดการสร้างพลังอำนาจให้กับกลุ่ม

โดยการฟื้นฟู “ทุนทางสังคม” ซึ่งเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่บนพื้นฐานของความคาดหวังและค่านิยม วัฒนธรรม จารีต ประเพณีร่วมกัน มีความไว้วางใจกัน และการต่างตอบแทนกัน อย่างไรก็ตามทุนทางสังคมในความหมายที่กว้างอาจจะมีครอบคลุมในเรื่องต่างๆ ทั้งที่เป็นในระดับปัจเจกชน กลุ่มองค์กร ชุมชน และเครือข่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความหมาย “ทุนทางสังคม” ในทิศทางที่เป็นความหมายของชุมชนหรือทุนของสาธารณะ อาทิ ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนผู้นำ ทุนวัฒนธรรมที่เป็นพลังขับเคลื่อนชุมชน อันได้แก่ พลังแห่งปัญญาหรือความรู้ และพลังแห่งความสามัคคีเหล่านี้ เป็นต้น ทุนทางสังคมในความหมายแบบกว้างนี้ จะมุ่งเน้นที่ทรัพยากร หรือทุนประเภทอื่นที่มีอยู่ในชุมชน หรือสามารถนำมาใช้ให้เกิด

ประโยชน์แก่ชุมชนสามารถสร้างพลังให้เกิดแก่ชุมชน หรือทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้ (วรุดิโรมรัตนพันธ์, 2548: 71 - 72)

4. ระเบียบวิธีวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดย “การสร้างทฤษฎีฐานราก” มีหลักการสำคัญของการสร้างทฤษฎีนี้ คือ ผู้วิจัยจะต้องมีความไวต่อการคิดและศึกษาข้อมูล (theoretical sensitivity) ในลักษณะที่จะนำไปสู่การสร้างมโนทัศน์และทฤษฎี ซึ่งความไวนี้จะต้องมีอยู่ในทุกขั้นตอนของการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) การสร้างมโนทัศน์เชิงทฤษฎี (theoretical coding) และการหาข้อสรุปเชิงทฤษฎี (theoretical generating) โดยอาศัยกระบวนการนี้ ทฤษฎีฐานรากจึงเป็นทฤษฎีที่มีลักษณะเฉพาะ คือเป็นทฤษฎีที่ถูกสร้างขึ้นมาจากข้อมูลที่เป็นไปตามปรากฏการณ์จริงมากที่สุด (นภาภรณ์ หะวานนท์, 2539: 99 - 108)

การสร้างทฤษฎีฐานราก มีลักษณะการวิจัยทั้งจากเอกสารและภาคสนาม โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

4.1 การเก็บข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นรูปแบบวิทยานิพนธ์ งานวิจัย หนังสือ และบทความในวารสารวิชาการ จากสถาบันการศึกษาต่างๆ และหน่วยราชการร่วมกับการศึกษาและสังเกตปรากฏการณ์ทั้งพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในโครงการราษฎรอาสารักษาหมู่บ้าน

4.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม จากผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group interview) กลุ่มละ 5 - 10 คน เพื่อให้ได้เรื่องเล่าประสบการณ์การปฏิบัติงานในโครงการราษฎร

อาสารักษาหมู่บ้านของแต่ละบุคคลเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป ทั้งนี้การเลือกหน่วยหรือกองพันที่ศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ บัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นการคัดเลือกตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่โครงการฯ โดยคำนึงถึงความเข้มแข็งของแต่ละกองพัน ความปลอดภัยในการเดินทาง และระยะเวลาในการเก็บข้อมูลซึ่งคณะนักวิจัยใช้ระยะเวลาลงพื้นที่ตั้งแต่วันที่ 2 - 13 มีนาคม 2552 โดยมีเวลาในการเก็บข้อมูลจังหวัดละ 3 วัน เริ่มจากจังหวัดนราธิวาส บัตตานี และยะลา การลงพื้นที่ศึกษาในแต่ละกองพันได้มีการนัดรวมสมาชิกของกองพัน ซึ่งมีสมาชิกส่วนใหญ่มาเป็นจำนวนมากทำให้ได้เห็นการแสดงกำลังและความพร้อมเพียงของกลุ่ม

ในส่วนของการปฏิบัติงานเวรยาม คณะนักวิจัยได้ไปเยี่ยมการปฏิบัติงานเวรยามของสมาชิก อรบ.ในแต่ละจังหวัดทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน ซึ่งมีสมาชิก อรบ.ทั้งผู้หญิงและผู้ชายปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน สำหรับในบางกองพันที่กำลังอยู่ในห้วงการฝึกทบทวนการใช้อาวุธ คณะผู้วิจัยยังได้มีโอกาสสังเกตการณ์ฝึกทบทวนการใช้อาวุธของสมาชิก อรบ.ทั้งผู้ชายและผู้หญิง ณ สถานที่ฝึกอาวุธของแต่ละกองพัน นอกจากนี้คณะนักวิจัยได้ไปเยี่ยมชมการดำเนินการโครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นโครงการให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิก อรบ.ในแต่ละจังหวัด จำนวน 3 โครงการ ได้แก่ โครงการฟาร์มตัวอย่างฯ อันเนื่องมาจากพระราชดำริในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ อ.สุไหงปาดี จ.นราธิวาส โครงการฟาร์มตัวอย่างฯ บ้านแป้น อ.สายบุรี จ.บัตตานี และ โครงการฟาร์มตัวอย่างฯ วังพญา-ท่าธง อ.รามัน จ.ยะลา

ส่วนการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1) เจ้าหน้าที่ผู้เป็นหน่วยปฏิบัติการ 2) ผู้นำกลุ่มในโครงการฯ และ 3) สมาชิกกลุ่มโครงการฯ ทั้งผู้ที่มีและไม่มีสมาชิกในครอบครัวได้รับการสูญเสียจากเหตุการณ์การก่อความไม่สงบ นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นกลุ่มอื่นๆ เช่น พระสงฆ์ ผู้อาวุโส และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น สำหรับจำนวนของผู้ให้ข้อมูลหลักจะเป็นเท่าใดนั้น จะขึ้นอยู่กับข้อมูลและตัวบทที่ได้โดยผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จนกว่าจะได้ข้อมูลที่มีความอิ่มตัวทางทฤษฎี

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนของการวิเคราะห์จะดำเนินไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูลที่ได้จาก ข้อ 4.1 และ 4.2 โดยข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จากทั้งเอกสารและเรื่องเล่าประสบการณ์ที่ได้จากจดบันทึก จากเอกสารต่างๆ และการถอดความบันทึกเสียงการสนทนาโดยละเอียดแบบคำต่อคำ จะเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมในเรื่องที่ศึกษาอย่างรอบด้าน เพื่อให้การตีความปรากฏการณ์นั้นสะท้อนความหมายตามมุมมองของผู้ที่อยู่ในองค์กรหรือชุมชนนั้น บทสัมภาษณ์ที่ได้จากการถอดเทปนี้จะนำมาพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์เพื่อให้สามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Atlas/ti ช่วยในการจัดระบบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งโปรแกรมสำเร็จรูป Atlas/ti เป็นซอฟต์แวร์ที่สามารถใช้กับข้อมูลภาษาไทยได้ โดยการนำบทสนทนาที่พิมพ์เตรียมไว้ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ มาจัดระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยสามารถให้รหัส (open coding) ข้อความ คำพูดต่างๆ เพื่อจัดหมวดหมู่ข้อมูล การกำหนดชื่อมโนทัศน์ (concept) ต่างๆ การจัดกลุ่มมโนทัศน์ (category) และสามารถค้นหามโนทัศน์และ

กลุ่มมโนทัศน์ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ขจัดความสับสนในการจัดระบบข้อมูลซึ่งมีอยู่มากมายมาวิเคราะห์

5. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยทั้ง 3 ข้อ พบว่า

5.1 ความสัมพันธ์ในอดีตระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิมดีมาตลอดทั้งที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งชาวบ้านทุกๆ คนต่างก็ยอมรับได้ แต่ภาพความสัมพันธ์อันกลมเกลียวเช่นในอดีตของผู้คนต่างเชื้อชาติศาสนาในดินแดนที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานแห่งนี้ ดูจะค่อยๆ ลางเลือนไปทุกขณะ หากจะถามว่าปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด ทำไมจึงเกิดขึ้น และมีสิ่งใดที่ทำให้เส้นความสัมพันธ์ที่เคยเหนียวแน่น ขาดออกจากกัน เมื่อให้รำลึกย้อนกลับไป ชาวบ้านไม่ทราบแน่ชัด เพราะเหตุใด แต่คำตอบที่เป็นเสียงเดียวกันของผู้คนในชุมชนต่างๆ ที่รู้สึกได้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือ เหตุการณ์เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 ที่มีการบุกปล้นปืนกองพันพัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังคงมีความต่อเนื่องเป็นเวลาเกือบ 6 ปีจวบจนปัจจุบัน และจากการคาดการณ์ของทุกภาคส่วนปัญหาดังกล่าวจะยังคงมีต่อไปอีกยาวนาน

จากเหตุการณ์ดังกล่าว วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก มีผู้ตกเป็นเหยื่อของการก่อความไม่สงบทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิม โดยผู้เสียชีวิตเป็นชาวมุสลิมมากกว่า ขณะที่ผู้ได้รับบาดเจ็บเป็นชาวพุทธมากกว่า ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้ดูเหมือนว่าประชาชนทั้ง 2 กลุ่ม

สามารถตกเป็นเหยื่อของการก่อความไม่สงบได้ทั้งคู่ แต่หากพิจารณาจากสัดส่วนของประชากรแล้ว ประชากรไทยพุทธที่มีสัดส่วนน้อยกว่าย่อมตกเป็นเหยื่อของการก่อความไม่สงบมากกว่าหลายเท่าตัว วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของชาวไทยพุทธ อันเป็นผลกระทบจากปัญหาการก่อความไม่สงบ เกิดขึ้นในทุกมิติของชีวิตทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และจิตวิทยา หมู่ประชาชนซึ่งเป็นชาวไทยพุทธจึงได้มีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันดูแลตนเอง โดยกลุ่มราษฎร ตำบล ดันหยงลิมล อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ได้เข้าเฝ้าฯ ทูลละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ณ วัดตันตติการาม กราบบังดับทูลถวายรายงานได้พากันร้องทุกข์ถวายฎีกาขอพระราชทานความช่วยเหลือเหลือจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ โครงการราษฎรอาสาสมัครหมู่บ้านจึงเกิดขึ้น เพื่อช่วยเหลือราษฎรในการฝึก การใช้อาวุธ การปฏิบัติงานด้านการข่าว สำหรับการป้องกันภัยหมู่บ้าน และป้องกันชีวิตทรัพย์สินของตนเอง เป็นเบื้องต้น

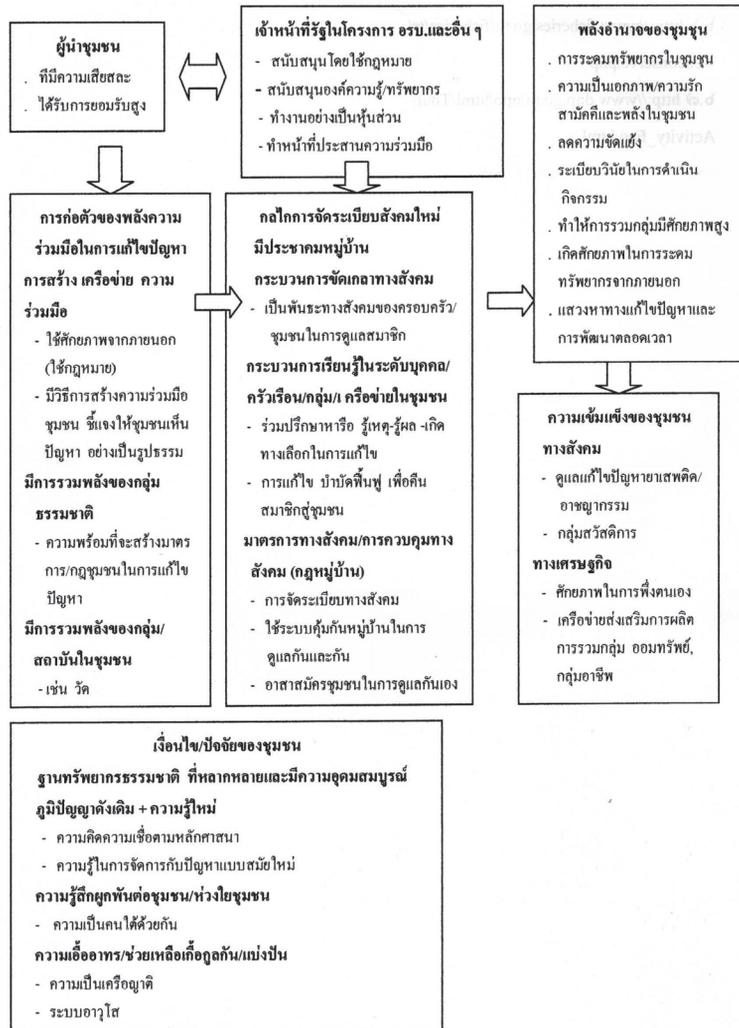
5.2 เมื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาคั้งนี้พบว่า ประชากรมีความหวาดกลัวต่อเหตุการณ์ความไม่สงบสุขที่เกิดประชากรบางส่วนได้อพยพและย้ายถิ่นฐานไปแล้ว แต่บางส่วนที่ยังไม่ย้ายถิ่นฐานนั้น คำถาม คือ มีพลังอำนาจอะไรที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง การเสริมสร้างพลังอำนาจของภาคประชาสังคมที่ทำให้ชาวบ้านไม่ย้ายถิ่นฐานจาก 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้ เกิดจากกระบวนการทุนทางสังคม อันเป็นความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันบนฐานของทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เอื้ออำนวยให้เกิดวิถีการผลิตที่พึ่งตนเอง และบนฐานของชุมชนที่มีประวัติความเป็นมา มีความคิด ความเชื่อ ร่วมกัน บนหลักการของการยอมรับความหลากหลาย เชิงวัฒนธรรม และมีความรู้ ภูมิปัญญา เมื่อประสบกับปัญหาสังคมที่เป็นผลกระทบจาก

เหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้พร้อมๆ กระทบต่อปัญหาเศรษฐกิจในเวลาต่อมา กระบวนการทุนทางสังคมเริ่มต้นจากได้มีทุนมนุษย์ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการโดยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึกของชาวบ้านให้ร่วมมือแก้ไขปัญหามุมชนสามารถพลิกฟื้นทุนทางสังคมขึ้นมาใหม่ทำให้เกิดระบบคิด และแนวทางการปฏิบัติในชุมชนในการต่อสู้และป้องกันปัญหาร่วมกันบนพื้นฐานของความเกื้อกูล ร่วมมือร่วมใจกัน พึ่งพาอาศัยกัน ชุมชน/หมู่บ้านจึงมีความปึกแผ่น มีพลังในการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ตามมาได้ด้วยตัวเอง โดยเริ่มแรกในส่วนปัญหาที่ตนเองไม่สามารถแก้ไขด้วยตนเองได้ก็ขอความสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของโครงการราษฎรอาสาสมัครหมู่บ้าน เช่น การจัดหาทหารมาฝึกการใช้อาวุธ เพื่อการป้องกันตัวเองและชุมชน การฝึกจัดตั้งและตรวจสอบในการรักษาความปลอดภัยบุคคลอย่างเข้มงวด การฝึกอบรมงานด้านการข่าว การหาข่าว และการหาข่าวเกี่ยวกับบุคคลแปลกหน้าที่แทรกซึมเข้ามาในชุมชน/หมู่บ้าน แล้วรายงานให้ทหารที่เป็นพี่เลี้ยงทราบ เพื่อดำเนินการตรวจค้น จับกุม และดำเนินการตามกฎหมาย เมื่อชาวบ้านได้รับการฝึกจนมีความคุ้นเคยกับอาวุธแล้ว ได้ร่วมกันสร้างมาตรการทางสังคม เป็นกฎหมู่บ้าน เช่น การเข้าเวรยามในเวลากลางคืน การช่วยกันสอดส่องดูแลคนแปลกหน้าที่เข้ามาในหมู่บ้าน เป็นต้น นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ของโครงการราษฎรอาสาสมัครหมู่บ้าน ยังทำการฝึกอบรมด้านการประกอบอาชีพโดยให้ราษฎรผู้เสียสละได้มาทำงานโครงการฟาร์มตัวอย่างได้ค่าจ้างแรงงานเป็นการสนับสนุนการจ้างงานเพื่อนำไปสู่การรวมกลุ่มในการพัฒนา และเกิดความร่วมมือเป็นเครือข่ายสมาชิก อรบ. นำไปสู่ความเข้าใจอันดีและเกิดเป็นพลังที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมในด้านต่างๆ เช่น เครือข่าย

ส่งเสริมการผลิต การรวมกลุ่มอาชีพของ
ชาวไทย 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ดำรงอยู่
ด้วยความเข้มแข็งได้ต่อไป

ดังจะได้นำข้อค้นพบมาสรุปเป็นข้อสรุปเชิง
ทฤษฎีดังต่อไปนี้

**ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของกระบวนการทุนทางสังคมในการเสริมสร้างพลังอำนาจ
ของภาคประชาสังคม กรณีศึกษา โครงการราษฎรอาสารักษามูฮัมหมัดใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้**

จากการศึกษาลักษณะของชุมชน/หมู่บ้าน
ของคนไทยใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า
แบบแผนความสัมพันธ์ร่วมกันของกระบวนการ
ทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับโครงการราษฎรอาสา
รักษามูฮัมหมัด ได้แก่ ฐานทรัพยากรธรรมชาติ
อุดมสมบูรณ์ที่มีความหลากหลายของทั้ง 3 จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ที่ทำให้ ทั้ง 3 จังหวัด มีวิถีการ

ผลิต การดำรงชีวิตคล้ายกันจะแตกต่างกันไป
บ้างตามลักษณะของภูมิประเทศ แต่โดยรวม
ประชาชนประกอบอาชีพทำสวนยาง สวนผลไม้
เช่น ลองกองและเงาะ เป็นหลัก ในด้านวัฒนธรรม
ความเป็นคนได้ด้วยกันทำให้ มีความคิด ความ
เชื่อ และเกิดอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีลักษณะ
เฉพาะของชุมชนในแต่ละพื้นที่ เช่น การทำมา

หากิน พิธีกรรม ประเพณี ตลอดจนนิสัยใจคอของชาวมุขมชน แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันก็คือ ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน เกื้อกูลกันในมุขมชน แม้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่พึ่งพิงภายนอกมากขึ้น ทำให้รูปแบบความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตอยู่บ้าง บางลักษณะอาจมีเป็นทางการมากขึ้น อาทิ กลุ่มทางสังคมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม รูปแบบความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลง ไม่ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของความสัมพันธ์ของมุขมชน คนในมุขมชนยังสามารถนำทุนทางสังคมเดิมที่มีอยู่มาเป็นพื้นฐานในการสร้างระบบความสัมพันธ์ในวิถีการดำรงชีวิต การป้องกันตนเอง รวมทั้งการจัดการวิถีการผลิตในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า เป็นพลังที่ทำให้มุขมชนสามารถขับเคลื่อนเพื่อจัดการกับปัญหาต่างๆ ของมุขมชนได้ โดยเฉพาะกระบวนการสะสมทุนทางสังคมที่สืบเนื่องมาและได้รับการกระตุ้นโดยองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

ผู้นำ มีบทบาทสำคัญเพราะเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนภาคประชาสังคม การรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ร่วมมือร่วมใจกันในการป้องกันดูแลหมู่บ้านโดยผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ของสาธารณะมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว กระตุ้นให้สมาชิกในมุขมชนร่วมกัน และกล้าต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ไม่ย่อท้อ รวมทั้งมีความคิดสร้างสรรค์ พยายามช่วยเหลือตนเอง ดำเนินการขอความช่วยเหลือและพึ่งพิงภายนอก เฉพาะเรื่องที่ทำเองทำไม่ได้เท่านั้น ขณะเดียวกันภายใต้ความเป็นมุขมชนเดียวกันที่มีเป็นคนใต้ด้วยกัน ระบบเครือญาติ และระบบอาวุโส ทำให้ชาวบ้านในมุขมชนมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือแบ่งปันกันอย่างไม่เห็นแก่ตัว

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือโดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่เคยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประสบการณ์การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความเอื้ออาทร การอยู่ด้วยกันแบบร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมกันดำเนินกิจการต่างๆ อย่างมีพันธะทางสังคมด้วยความไว้วางใจ และการยอมเสียสละเวลาหรือประโยชน์ส่วนตัวบางอย่าง เพื่อทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม ในภารกิจการป้องกันหมู่บ้าน มีการจัดเวรยามให้อาสาสมัครซึ่งเป็นสมาชิก อรบ. คอยดูแลป้องกันหมู่บ้านทั้งกลางวันและกลางคืน รวมทั้งการหาข่าว และส่งข่าวสารโดยวิทยุสื่อสารให้สมาชิกทราบโดยทั่วกัน

การจัดระเบียบมุขมชน โดยใช้เวทีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งที่เป็นเวทีที่เป็นทางการ อาทิ การจัดประชุมของเจ้าหน้าที่โครงการ อรบ. หรือการจัดประชุมตามวาระของผู้นำและชาวบ้าน และเวทีที่ไม่เป็นทางการ เช่น สภากาแฟ สภาผู้นำกองพัน อรบ. ร่วมกันวาง มาตรการ กติกา อันเป็นบรรทัดฐานที่คนจะต้องปฏิบัติร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมของมุขมชน หรือในระบบความสัมพันธ์ในมุขมชน กรณีศึกษาทั้ง 3 จังหวัดประสบความสำเร็จในการป้องกันหมู่บ้านได้ อาชญากรรมที่เกิดขึ้นเป็นอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนอกหมู่บ้านทั้งสิ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ยังคงสามารถสืบสาน “ทุนทางสังคม” ที่ให้ความสำคัญกับการให้คนที่เข้ามามีส่วนร่วมในระบบความสัมพันธ์ วางกฎเกณฑ์กติการ่วมกัน และให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาค

การกระจาย หรือแบ่งปันทรัพยากรและผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็ผลได้ในรูปของเงิน ผลผลิต หรือแม้แต่องค์ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร การสร้างระบบสวัสดิการสังคม ฯลฯ ให้กระจายสู่สมาชิก หรือคนที่เข้ามาร่วมในระบบ

ความสัมพันธ์อย่างเสมอภาค การกระจายทรัพยากร และผลลัพธ์ของกิจกรรมอย่างเป็นธรรม ทำให้ลดโอกาสการเกิดความขัดแย้งกัน ทำให้ระบบความสัมพันธ์มีความยั่งยืน คนมีความผูกพันอยู่กับกลุ่มหรือองค์กร เพราะกลุ่มหรือองค์กรสามารถตอบสนองเป้าหมายของสมาชิกได้

กระบวนการทุนทางสังคมจะทำให้เกิดพลังเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในโครงการราษฎรอาสารักษาหมู่บ้าน การป้องกันอาชญากรรมกับคนในหมู่บ้านได้นั้นอยู่บนพื้นฐานของการได้รับความร่วมมือจากคณะทำงาน ชุดตรวจเยี่ยมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 3 ชุดที่ได้สนับสนุนให้กระบวนการทุนทางสังคมในทุกๆ ด้านของชุมชนสามารถดำเนินการได้ด้วยดี

กระบวนการทุนทางสังคมในความหมายของความดี สิ่งที่ดีในชุมชนครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการของการก่อเกิดการจัดการ จนกระทั่งเป็นผลลัพธ์ที่เป็นเป้าหมาย จากการศึกษาสามารถมีข้อสรุปที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทุนทางสังคมในการป้องกันอาชญากรรมในหมู่บ้าน กล่าวคือ ชุมชน/หมู่บ้าน จะจัดการกิจกรรมการป้องกันอาชญากรรมได้นั้น มีกระบวนการจัดการที่เกี่ยวข้องของหลายประการ ทั้งนี้ เนื่องจากการป้องกันอาชญากรรมเป็นทั้งผลลัพธ์และผลกระทบของกระบวนการทุนทางสังคม จึงไม่สามารถจัดการแบบแยกส่วนได้ แต่ต้องดำเนินการจัดการพร้อมๆ กันไปด้วย โดยเฉพาะการประสานพลังของเครือข่ายในชุมชนแต่ละระดับ อาทิ บัณฑิตบุคคล ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสถาบันในชุมชนที่มีความหลากหลาย

1. การจัดการเครือข่าย ถือได้ว่ามีความสำคัญในฐานะที่บ่งบอกว่าชุมชน/หมู่บ้านจะสามารถขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่องหรือไม่ เพราะ

หากสามารถจัดการเครือข่ายในชุมชน และระหว่างเครือข่ายภายนอกที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับอาชีพเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็น ทหารและตำรวจ ย่อมส่งผลต่อการประสานพลังในการจัดกิจกรรม เพื่อการป้องกันอาชญากรรมภายใต้การจัดการตนเองตามไปด้วย ทั้งนี้จากการประสานพลังของเครือข่ายจากการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมทำงาน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ที่ชุมชนร่วมมือร่วมใจกัน จะกลายเป็นความเชื่อมั่นได้

2. การจัดการความรู้ การจัดการความรู้ที่ผ่านกระบวนการจัดการตั้งแต่ การแสวงหาความรู้ทั้งเก่า และใหม่ การจัดการให้เป็นระบบ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการใช้ความรู้ ชุมชนจะสามารถจัดการความรู้ได้นั้น ต้องมีลักษณะพื้นฐานสำคัญ คือ ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยที่ชุมชน ซึ่งได้แก่ ผู้นำ สมาชิก เครือข่ายในชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นเครือข่ายภายนอกต้องมีความมุ่งมั่น และพร้อมที่จะเปิดรับโลกทัศน์ในการรับรู้ และยอมรับความคิดร่วมกัน การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การเรียนรู้และทำงานเป็นทีม และเป็นหุ้นส่วน

3. การจัดระเบียบชุมชนเพื่อการป้องกันอาชญากรรมในหมู่บ้าน เป็นผลลัพธ์จากการบูรณาการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน และความสัมพันธ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตโดยมีทั้งการจัดการกับอาชญากรรมโดยตรงอย่างเช่น การใช้กฎหมาย อย่างตรงไปตรงมา หรือการจัดการกับอาชญากรรมโดยอ้อม เช่น จากการมีส่วนร่วมของคนในเครือข่าย เป็นการจัดระเบียบชุมชนโดยการลดเงื่อนไขของการเกิดอาชญากรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงเวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ในเวลากลางคืน การบูรณาการกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน การจัดสวัสดิการเพื่อการอยู่ดีกินดีในทุกๆ ระดับของ

ประชาชน และเชื่อมโยงสวัสดิการทุกด้านของชีวิตไว้ด้วยกัน ประกอบด้วย ด้านการศึกษา สุขภาพ ความมั่นคงในชีวิต เพื่อลดโอกาสของการกระทำผิดและสร้างกลไกในการช่วยกันดูแลตนเอง และการป้องกันอาชญากรรมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชน การจัดตั้งอาสาสมัครเข้าเวรยามเพื่อดูแลชุมชน

อย่างไรก็ตาม การป้องกันอาชญากรรมกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในแต่ละชุมชนจะมีรายละเอียดของแบบแผนการจัดการ กิจกรรมที่แตกต่างกันได้ ตามแต่ละชุมชน จะมีกลไกที่เป็นองค์ประกอบที่แตกต่างกัน

ทั้งนี้ความสำเร็จในการเสริมสร้างพลังอำนาจของภาคประชาสังคม กรณีศึกษา โครงการราชภัฏอาสาสมัครหมู่บ้านใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในการแก้ไขปัญหามุขมนตรีนอกจากเกิดจากองค์ประกอบภายในชุมชนข้างต้นแล้ว ยังอาศัยการสนับสนุนจากองค์ประกอบภายนอก เจ้าหน้าที่ทหารรวมถึง เจ้าหน้าที่อื่นๆ ของรัฐ ทั้งในรูปการเสียสละมุ่งมั่นในการทำงานตามหน้าที่ ให้ความรู้ และการสนับสนุนงบประมาณ ได้ถูกแปลงเป็นทุนทางสังคมอันเป็นพลังที่สำคัญ ให้เกิดระบบคิดให้สมาชิกในชุมชน มีความเอื้ออาทรต่อกัน เห็นอกเห็นใจกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่มีความร่วมมือร่วมใจ ปฏิบัติและเคารพปฏิบัติตามบรรทัดฐานของชุมชน ส่งผลกระทบในการลดเงื่อนไขในการเกิดองค์ประกอบของความไม่สงบ และสันติสุขจะเกิดขึ้นได้ในหมู่บ้านและชุมชนของตน แต่สำหรับเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นจากการเดินทางระหว่างหมู่บ้าน การไว้วางใจของชาวมุสลิมมากเกินไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ ผู้นำและสมาชิก อรบ. จักต้องวางแผนทางการแก้ไขต่อไป

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของโครงการราชภัฏ

อาสาสมัครหมู่บ้าน คือ ความรู้สึกถึงความเป็นชนส่วนน้อยของชาวไทยพุทธ ทำให้รู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทในการสร้างสันติภาพบนฐานการสร้างคว้าวางใจ การฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธ-มุสลิมให้เกิดขึ้น ภายใต้การจัดการให้เกิดความยุติธรรมทั้งทางกฎหมายและความยุติธรรมทางสังคม เพื่อความรู้สึกที่เท่าเทียมกันของทุกคนในสังคม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อหน่วยงานของรัฐ การนำกระบวนการต้นทุนทางสังคมมาใช้ในการป้องกันอาชญากรรม จากการศึกษาพบว่ามีประเด็นท้าทายในการนำไปการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ ก) กระบวนการ และกลไกอะไรที่จะเอื้ออำนวยต่อการนำมาใช้ประโยชน์ในการป้องกันอาชญากรรม ข) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในฐานะเป็นหุ้นส่วนระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชุมชน

6.1.1 การทำงานร่วมกับชุมชนจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลชุมชน เริ่มต้นด้วยการค้นหาทุนทางสังคม และข้อมูลศักยภาพของชุมชน โดยการทำแผนที่ทุนทางสังคม เชื่อมโยงองค์ประกอบภายในชุมชน ผู้นำ สมาชิก ภูมิปัญญาความรู้ ระบบคิด การปฏิบัติ และองค์ประกอบภายนอก ระบบความสัมพันธ์ นอกจากนี้จำเป็นต้องสืบค้นทุนทางสังคม กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างกระบวนการทุนทางสังคม

6.1.2 การทำงานร่วมกันแบบเป็นหุ้นส่วน เรียนรู้ร่วมกับชุมชนโดยยึดชุมชน/หมู่บ้านเป็นศูนย์กลางเพื่อการป้องกันหรือควบคุมป้องกันอาชญากรรมโดยตรง และโดยอ้อม มีจุดเน้น คือ การสร้างเครือข่าย การทำงานแบบเป็นหุ้นส่วน

(partnership) และการทำงานโดยใช้ปัญหาเป็น ตัวตั้ง (problem oriented) และจากการศึกษา ในชุมชน และประสบการณ์การทำงานพบว่า การ เริ่มต้นทำงานกับแกนนำที่เข้มแข็ง สถาบันที่ ชุมชนให้การยอมรับเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมพลัง ซึ่งจะทำให้เกิดกิจกรรมและสามารถได้รับความ ร่วมมือได้อย่างดี

6.1.3 การปรับนโยบายและรูปแบบ การทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ รัฐควรปรับยุทธวิธีในการป้องกันอาชญากรรม ที่ มุ่งเน้นการใช้สายตรวจ โดยเปิดโอกาสให้ ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข ปัญหา และร่วมปฏิบัติให้มากขึ้น เป็นหุ้นส่วนใน ลักษณะของชุมชนนำ รัฐหนุน และต้องดำเนินการ ในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป โดยวิธีการ ต่อ ไปนี้

6.1.3.1 ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ “เน้นการทำงานในรูปแบบ ทำงานเพื่อประชาชน เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา” ให้มีความสำคัญ กับปัญหาต่างๆ ที่ต้นเหตุ และเข้าไปดำเนินการ แก้ไขปัญหาดังแต่ต้น งานบางลักษณะแม้ว่าจะ ไม่ใช่หน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรง ไม่ควร ปล่อยปละละเลย จนเกิดเป็นปัญหาเรื้อรัง เช่น การจับกลุ่มของกลุ่มวัยรุ่นนักร้องเพลงเสพยา เป็นต้น และควรเข้าไปดำเนินการแก้ไขที่ต้นเหตุมากกว่า ดำเนินการที่ปลายเหตุ

6.1.3.2 เน้นการทำงานใน รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการ ทำงาน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ค้นหาปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ร่วมคิดกลยุทธ์ ในการแก้ปัญหานั้นๆ ร่วมดำเนินงานตามแผน กลยุทธ์ ร่วมประเมินผล และร่วมฉลองความ สำเร็จ เพราะความสงบสุขของชุมชนเกิดจาก ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

6.1.4 การป้องกันอาชญากรรม คือ ควบคุมและป้องกันไม่ให้เกิดภัยเสี่ยงเกิดขึ้น หรือ เกิดขึ้นหรือให้มีน้อยที่สุดที่ชุมชนสามารถควบคุมได้ อาทิ เกิดปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้เกิด ความขาดแคลนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนสร้าง เวทีการเรียนรู้ และดำเนินการขจัดภัยเสี่ยง ดังกล่าวโดยการให้ความสำคัญ กับสถาบันชุมชน ครอบครั้ว วัด โรงเรียน หรือโดยการเพิ่มโอกาส ทางเศรษฐกิจให้มากขึ้น การปรับสภาพแวดล้อม ชุมชนให้มีความปลอดภัยจากโอกาสที่เอื้อต่อการ เกิดอาชญากรรมให้มากขึ้น เป็นต้น “การจะ สามารถลดปัจจัยเสี่ยงได้ต้องเกิดมาจากเวทีการ เรียนรู้ การทำงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่ เกี่ยวข้อง” ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนมี ศักยภาพในการป้องกันอาชญากรรม และทำให้ ชุมชนมีความมั่นคงปลอดภัยมากขึ้น

6.1.5 มุ่งเน้นการสร้างระบบการ ทำงานให้มีลักษณะเป็น “สัญลักษณ์” ของความ เชื่อมั่น และความอบอุ่นใจ โดยยึดหลักความ โปร่งใส เป็นธรรม และสามารถตรวจสอบได้

6.2 ข้อเสนอต่อชุมชนต่อการป้องกัน อาชญากรรม การที่ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้นับ จากอดีตมาจนถึงปัจจุบันนั้น ชุมชนได้สร้างและ สะสมมาจนถึงปัจจุบัน โดยการมีระบบคิดและ วิธีการปฏิบัติ ซึ่งทั้งหมดนี้อาจเรียกว่า เป็นทุน ทางสังคมของชุมชน ทั้งที่เป็นนามธรรม (เช่น ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ระบบความสัมพันธ์ คุณลักษณะของแต่ละชุมชน) และที่เป็นรูปธรรม (เช่น งานหัตถกรรม เครื่องมือ เครื่องใช้ ผลผลิต ในรูปแบบต่างๆ) คือ สิ่งที่จะท่อนวิถีชีวิตและ สิ่งต่างๆ ที่คนในชุมชนได้สร้างสรรค์และสืบทอด มา ดังนั้น หากจะใช้ทุนทางสังคมที่ชุมชน/หมู่บ้าน มีอยู่มาช่วยเสริมสร้างการป้องกันอาชญากรรม

จำเป็นสืบค้นและทำความเข้าใจถึงตัวระบบความรู้และระบบความสัมพันธ์ ที่เป็นรากฐานรองรับการดำรงอยู่ของสิ่งที่เป็นรูปธรรม โดย

6.2.1 ร่วมกันสร้างสรรค์ “ค่านิยมร่วมของชุมชน” (shared values) ค่านิยมร่วมเป็น “หลักปรัชญา” ให้สมาชิกในชุมชนถือปฏิบัติเป็นแนวทางในรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน

6.2.2 ส่งเสริมให้ชุมชน/หมู่บ้านองค์กรชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการระบุปัญหาและร่วมวิเคราะห์สาเหตุ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนที่อาจนำมาสู่การเกิดอาชญากรรมในหมู่บ้านและการเดินทางระหว่างหมู่บ้านได้อย่างปลอดภัย

6.2.3 กระตุ้นเตือนให้ชุมชน/หมู่บ้านตระหนัก และรับรู้ถึงปัญหาในชุมชน และรับรู้ถึงศักยภาพของตนเองว่าเป็นผู้แสดงสำคัญ (main player) ในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน/หมู่บ้าน

6.2.4 สร้างกลไกของชุมชนในการสอดส่องดูแลผู้กระทำผิดในชุมชน และทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะมีการดำเนินการตามข้อตกลงที่ผู้กระทำผิดจะต้องปฏิบัติตาม ทั้งนี้ต้องมีการจัดการอย่างความยุติธรรมและเสมอภาค

6.2.5 ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการลดความเสี่ยงของการเกิดอาชญากรรม และอิทธิพลในชุมชน เข้าร่วมแก้ไขปัญหากับหน่วยงานของรัฐในฐานะเป็นหุ้นส่วนการปฏิบัติการป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในชุมชน โดยการสร้างพันธมิตรทางสังคมของประชาชนในชุมชน และระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ

บรรณานุกรม

- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. 2550. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากหลอมรวมเป็นหนึ่งสู่ผสมผสานพันทาง. **ฟ้าเดียวกัน**. 5: 1 (มกราคม - มีนาคม): 156 - 167.
- นภาพรณี หะวานนท์. 2539. ทฤษฎีฐานรากทางเลือกในการสร้างองค์ความรู้. ใน นภาพรณี หะวานนท์ (บรรณาธิการ), **พัฒนศึกษาศาสตร์ ศาสตร์แห่งการเรียนรู้และถ่ายทอดการพัฒนา**. หน้า 99 - 108. กรุงเทพฯสำนักพิมพ์แปลนโมทิฟ.
- นางงค์ ดงเศรษฐกุล และ พิมลพรรณ อุโฆษกิจ. 2552. การศึกษาการปฏิบัติทางของทหารพรานหญิงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มองผ่านแนวคิดเทคโนโลยีแห่งตัวตน. เอกสารส่วนบุคคล.
- พระไพศาล วิสาโล. 2550. **สร้างสันติวิธีด้วยมือเรา คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติการไร้ความรุนแรง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี (ศฟส) มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรวิมล โรมรัตนพันธ์, 2548. **ทุนทางสังคม**. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- สืบ ปิยะสอน. 2550. **สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ท่วง 2,000 ปี ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2550)**. เอกสารส่วนบุคคล.
- สุรชาติ บำรุงสุข. 2550. การต่อต้านการก่อการความไม่สงบ. ใน สุรชาติ บำรุงสุข (บรรณาธิการ), **จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 19 การต่อต้านการก่อการความไม่สงบ**. กรุงเทพฯ: บริษัท สแควร์ ปริ้นซ์ 93 จำกัด.
- อมรา พงศาพิชญ์, 2547. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนการและบทบาทในประชาสังคม)**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.